

Recension

Wenell, Linnéa, 2025: Det digitaliserade svenskämnet? Digitalism och digital teknologi i utbildningspolicy och i svenskämnespraktiker på högstadiet. (Studia philologiae Scandinavicae Upsaliensia 31.) Diss. 346 s. Uppsala: Uppsala universitet. ISSN 0081-6809, ISBN 978-91-513-2589-7.

Debatten om vilken roll digital teknik ska ha i svenska klassrum har den senaste tiden varit intensiv. Diskussionen är polariserad och från att digitaliseringen tidigare har varit en självklar del av samhällsutvecklingen, ifrågasätter olika aktörer idag de positiva aspekterna av digitaliseringens utveckling och utbredning. I fokus för denna debatt är ungas användning av digitala verktyg både i skolan och på fritiden. Med slagord som »från skärm till pärm» har policydokument som läro- och kursplaner för förskola och skola nyligen reviderats för att styra undervisningen i en riktning från *digitalism* – alltså strävanden efter mer digital teknologi inom flera områden. Det är i detta område som Linnéa Wenells avhandling *Det digitaliserade svenskämnet? Digitalism och digital teknologi i utbildningspolicy och i svenskämnespraktiker på högstadiet* placerar sig. I fokus för avhandlingen står både utbildningspolicy och undervisning och – inte minst – relationen mellan dessa. Wenell utgår från ett policyperspektiv (Ball m.fl. 2012) och intresserar sig särskilt för transformationen, eller rekontextualiseringen (Bernstein 2000 [1996]), mellan olika policynivåer. Rekontextualisering handlar i detta sammanhang om hur kunskaper produceras, förmedlas och reproduceras i utbildningssystem. Wenell intresserar sig specifikt för svenskämnet eftersom detta ämne har ett särskilt ansvar för digitalisering, läsande och skrivande. Avhandlingens syfte är »att utforska hur digital teknologi regleras och värderas i utbildningspolicy som berör skola och svenskämnet, liksom att utforska om, och i sådana fall även hur, digital teknologi framträder i svenskämnespraktiker.» (s. 22). Två frågeställningar preciserar syftet: 1) »Vilka diskurser om digital teknologi kan identifieras i utbildningspolicy som berör skola och svenskämnet, hur representeras diskurserna och hur förhåller sig diskurserna till varandra inom och mellan revideringar av utbildningspolicy?» och 2) »Hur rekontextualiseras diskurser om digital teknologi i utbildningspolicy som berör skola och svenskämnet i svenskämnespraktiker på högstadiet utifrån uppgiftsinstruktioner, elevtexter, läromaterial och bedömningsmaterial?» (s. 22).

Avhandlingen belyser alltså diskurser om digital teknologi i en utbildningskontext och hur dessa rekontextualiseras i svenskämnespraktiker. Teoretiskt ramas avhandlingen in av socialsemiotiken, som intresserar sig för hur sociala praktiker och kulturella fenomen skapas, kommuniceras och förstås och där språket uppfattas som socialt konstruerat och dynamiskt (Halliday 1978, Kress & van Leeuwen 2001, van Leeuwen

2 Recension

2005). Två modeller utgör studiens teoretiska utgångspunkt: dels modellen för social praktik (Foucault 1972, van Leeuwen 2008), dels Bernsteins modell om den pedagogiska apparaten (*the pedagogical device*, Bernstein 2000 [1996]). Båda modellerna sätter fokus på förflyttningar från en kontext till en annan, liksom de förändringar som följer med förflyttningar.

Studiens empiriska underlag består dels av policytexter: *EU:s nyckelkompetenser* (EU2006, EU2018), *Skollagen*, *Skolförordningen*, *Läroplanen* (Läroplan19; Läroplan22), *Kursplanen för svenskämnet* (Kursplan19; Kursplan22) samt *Kunskapskrav/betygskriterier för svenskämnet*, dels av material producerat av lärare och elever på högstadiet: *Uppgiftsinstruktioner och läromaterial*, *Elevtexter och läromaterial* samt *Bedömningsmaterial*. Materialet samlades in 2019–2022. I klassrumsstudien deltog sju svensklärare som undervisade i årskurs 7–9 i fem olika skolor. Det empiriska materialet består av insamlat material från deras undervisning och samlades in under ett läsår. I analysen ingår endast texter som på ett eller annat sätt går att koppla till digital teknik, digitala verktyg och digitalism. Sammantaget ingår 36 uppgiftskonstruktioner, 570 elevtexter, 10 bedömningsmatriser och ett antal läromedelstexter som inte är kvantifierade. En lärare står för ett stort antal av de texter som ingår i klassrumsmaterialet.

Fokus för analysen är att identifiera diskurser om digitala perspektiv i materialet och undersöka på vilket sätt rekontextualiseringar av dessa diskurser representeras mellan policymaterialet och klassrumsmaterialet. I analysen av policymaterialet identifieras åtta diskurser som förekommer i följande frekvensordning: verktygssdiskursen, kompetensdiskursen, diskursen om digital text, diskursen om social interaktion, informationsdiskursen, säkerhetsdiskursen, diskursen om ett kritiskt förhållningssätt och dualismdiskursen. *Verktygssdiskursen* handlar om att och hur digitala verktyg används, *kompetensdiskursen* innefattar vad deltagare behöver förstå och kunna göra vid användning av digital teknik, *diskursen om digital text* riktar ljuset mot digitala texter som läses och skapas, *diskursen om social interaktion* handlar om att digitala verktyg används för kommunikation och i mellanmänniskliga relationer, och att digital information används återspeglas i *informationsdiskursen*. *Säkerhetsdiskursen* ramar in aspekter av faror och risker som följer med digital teknologi, och deltagares kritiska förhållningssätt till digital teknologi återfinns i *diskursen om ett kritiskt förhållningssätt*. Den åttonde diskursen, *dualismdiskursen*, belyser isärhållandet av digital teknologi och den »verkliga» världen.

Analysen visar vidare att inte alla av dessa åtta diskurser rekontextualiseras i svenskämnespraktikerna. Det är framför allt två diskurser som inte finns alls, nämligen säkerhetsdiskursen och diskursen om social interaktion. En diskurs, dualismdiskursen, förekommer endast i uppgiftsmaterialet. Detta innebär att det sker en insnävning av antalet diskurser ju närmare klassrummet och eleven man kommer. Kompetensdiskursen förekommer implicit – alltså som en underliggande förutsättning för arbetet med digitala verktyg och resurser i klassrummet. På så vis framträder en bild av att digital kompetens tas för given.

Utifrån denna analys kan det digitaliserade svenskämnet sägas handla om digitala verktyg (både hård- och mjukvara), digitala texter (där användandet av programmet word och verbalspråk dominerar), digital information och källkritik. Avhandlingens

resultat pekar alltså på att man känner igen mycket från ett traditionellt svenskämne. När det gäller digital information pekar Wenell på att elevernas kunskaper om informationstjänster tas för givna och inte blir ett innehåll i undervisningen i ämnet svenska. Samma sak gäller för kvalitativa aspekter av källkritik (t.ex. hur data samlas in och lagras). Wenell menar att detta är problematiskt eftersom dessa frågor blir alltmer angelägna i vårt digitaliserade samhälle. Avhandlingens slutsats att mer utrymme behöver ges till informationsökning och källkritik i svenskämnet framstår som viktig och hade gärna kunnat lyftas tydligare. Undervisningen behöver också inkludera aspekter av att navigera i relation till reklam via program och plattformar. Jag instämmer till fullo i Wenells tankar om att införande av ett skolämne om AI, eller åtminstone att AI blir ett explicit kunskapsinnehåll i många ämnen, är av stor betydelse för att möta digitaliseringsens utmaningar i utbildningen. Avslutningsvis konstaterar Wenell att svenskämnet och utbildningssystemet är en del i projektet att digitalisera mera – alltså digitalism, något som Wenell beskriver som problematiskt. Framför allt, menar Wenell, står digitalismen i utbildningssystemet i stark kontrast till de senare årens kritiska hållning till användningen av digitala resurser och digitala verktyg i undervisningen. Den obalans som Wenell pekar på här är viktig att lyfta fram, samtidigt som man kan ställa sig frågan hur obalansen faktiskt förhåller sig i det digitaliserade klassrummet i ämnet svenska. Wenells avgränsning kring det empiriska underlaget är begränsat till texter som innefattar digitala verktyg och resurser. Med denna avgränsning fångas av förklarliga skäl vare sig den undervisning som faktiskt iscensätts i relation till dessa texter, eller den undervisning med andra resurser som bedrivits under det läsår som materialet samlades in. Det faktum att en av lärarna i studien står för en stor del av klassrumsmaterialet gör att frågan om hur och på vilket sätt svenskämnet som helhet är digitaliserat återstår att studera. Viktigt att uppmärksamma är också att genom att specifikt belysa digitala resurser och verktyg, upprätthålls ett isärhållande av det digitala och det analoga i klassrummet, något som postdigitala perspektiv (se t.ex. Jandrić m.fl. 2023) vänder sig emot. Dessa ser digital och analog teknik som integrerade och oseparatorbara och beskriver aktiviteter i klassrummet som hybrida.

Icke desto mindre är Wenells studie ett viktigt bidrag till det svenskämnesdidaktiska fältet och belyser på ett förtjänstfullt sätt hur digital teknik sätts i rörelse i klassrummet när den används. Genom att sätta fokus på såväl policydokument som klassrumsmaterial tar Wenell ett stort och ambitiöst grepp om svenskämnets villkor i dagens medialiserade landskap. Det empiriska materialet är omfattande och Wenell tar sig an detta både systematiskt, robust och noggrant. Avhandlingen är välskriven och Wenell argumenterar väl för olika metodologiska och teoretiska val samt visar stor omsorg i att redovisa analysens alla steg. Avhandlingens styrkor är den grundligt genomförda diskursanalysen och kongruensen i analysen mellan de olika empiriska materialen. Detta underlättar studiens transparens som är stor med tanke på att materialen är både omfångsrika och disparata. Delar av analysen kan beskrivas som deskriptiva, och ett mer avgränsat material hade kunnat ge mer utrymme för fördjupade analyser, med hjälp av exempelvis ett utvecklat policy-perspektiv och begreppet *policy enactment* (Ball m.fl. 2012).

Avslutningsvis är en styrka med avhandlingen att den omfattar stora delar av de policydokument som fungerar som ett ramverk för svenskämnet. Detta är ett relativt

4 Recension

underbeforskat fält inom svenskämnesdidaktiken och är därför ett välkommet bidrag. Jag ser fram emot Wenells fortsatta forskning inom fältet.

Referenser

- Ball, Stephen J., Maguire, Meg & Braun, Annette, 2012: *How Schools Do Policy: Policy Enactments in Secondary Schools*. London: Routledge.
- Bernstein, Basil, 2000 [1996]: *Pedagogy, Symbolic Control and Identity*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers.
- Foucault, Michel, 1972: *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv förlag/A-Z förlag.
- Halliday, Michael A. K., 1978: *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Jandrić, Petar, MacKenzie, Alison & Knox, Jeremy (red.), 2023: *Postdigital Research: Genealogies, Challenges, and Future Perspectives*. Cham: Springer Nature Switzerland.
- Kress, Günther & van Leeuwen, Theo, 2001: *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Arnold.
- van Leeuwen, Theo, 2005: *Introducing Social Semiotics*. London: Routledge.
- van Leeuwen, Theo, 2008: *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. New York, NY: Oxford University Press.

Christina Olin-Scheller

© 2026 Författaren/författarna

Denna artikel publiceras med öppen tillgång under villkoren i
Creative Commons Erkännande-licensen ([CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/))

Språk och stil: Tidskrift för svensk språkforskning, NF 36, 2026. ISSN: 1101-1165 E-ISSN: 2002-4010